

КОНТИНЕНТАЛЬНИЙ ШЕЛЬФ ЯК ОДИН ІЗ ОСОБЛИВИХ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ, ЩО ПІДЛЯГАЄ МІЖНАРОДНОМУ РЕГУЛЮВАННЮ

Термін «континентальний шельф» використовується в найрізноманітніших галузях людських знань, зокрема географії, геології, морських наук.

Необхідність виділення континентального шельфу в самостійну юридичну категорію виникла приблизно в середині ХХ ст. коли науково-технічний прогрес зробив можливим розвідку і розробку природних ресурсів морських підводних районів, віддалених від берега і покритих значною товщею води. Проте, оскільки морське дно і його надра в межах внутрішніх морських вод і територіального моря входять до складу суверенної території прибережної держави, необхідно було врегулювати питання розвідки і розробки лише тих підводних районів, що знаходяться за зовнішньою межею територіального моря, тобто за межами державної території [1, с. 158].

Встановлення критеріїв справедливості правового регулювання делімітації континентального шельфу є досить актуальною проблемою і визначається низкою наступних факторів:

– розвиток технологій дослідження й використання ресурсів світового океану морського дна і його надр призводить до закономірного пересікання інтересів різних держав. Відповідно виникає об'єктивна потреба в міжнародно-правовому регулюванні встановлення морських кордонів, що регламентують сфери впливу держав за межами їхніх суходпутних територій;

– відсутність загальнотеоретичних засад побудови такої нормативної бази, яка б чітко врегульовувала питання делімітації континентального шельфу [3, с. 106].

Вперше на міжнародно-правовому рівні юридичне поняття терміна «континентальний шельф» було дано в Конвенції про континентальний шельф 1958 р. прийнятій на 1 Конференції ООН з морського права. Згідно зі ст. 1 Конвенції термін «континентальний шельф» застосовується:

¹ Студентка 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

– до поверхні і надр морського дна підводних районів, що примикають до берега, але знаходяться поза зоною територіального моря, до глибини 200 метрів, або за її межею, до такого місця, до якого глибина вод що покривають дозволяє розробку природних багатств цих районів,
– до поверхні і надр подібних підводних районів островів [1, с. 158].

Відповідно до Конвенції ООН з морського права 1982 р. континентальний шельф – це морське дно та надра підводних районів, що простягаються за межі територіального моря на всьому протязі природного продовження його сухопутної території до зовнішньої межі підводної окраїни материка або на відстань 200 морських миль від вихідних ліній, від яких відліковується ширина територіального моря, коли зовнішня межа підводної окраїни материка не простягається на таку відстань. Підводна окраїна материка доходить до глибоководного дна океану та складається з шельфу, схилу і підйому, а також включає в себе продовження континентального масиву прибережної держави, що знаходиться під водою. Якщо підводна окраїна знаходиться далі 200 миль, зовнішня межа може простягатися на відстань до 350 морських миль від ліній, від яких відліковується територіальне море, або не далі 100 морських миль від 2500-метрової ізобати. Відстань у 350 миль поширюється також на межу шельфу на підводних хребтах [2, с.122].

З технічної сторони делімітація являє собою значну перешкоду, особливо проведення ізобати 2500 м і відліку від неї 100 морських миль, а також відліку 350 морських миль від вихідних ліній, від яких відліковується ширина територіального моря. При цьому буде вбачатися значне відхилення названих величин, визначення координат «фіксованих точок» можна виконати лише наближено, так як кордони знаходяться далеко від берега і тому їх точність значно понижається, незважаючи на використання найсучаснішої техніки. Причина цьому – неможливість прив'язати дані точки кордонів до берегових знаків. За розрахунками у визначенні зовнішнього кордону за параметром відстані (350 морських миль) може сягати 1-1,5 милі, а за параметром глибини (2500 м) и дистанційному (100 морських миль) – 2,5-3 милі [4, с. 93].

На підставі цього, враховуючи ряд вищеназваних труднощів, держава може збільшити свої кордони в сторону моря. Виходячи із міжнародної судової практики можна зробити висновок, що існують певні спори і протиріччя у визначенні кордонів континентального шельфу між державами. Яскравими прикладами є спори ФРН з Голландією і Данією про

розподіл континентального шельфу у Північному морі, у якому Голландія і Данія наполягали на визначенні кордонів за принципом однакової віддаленості. Сторонам вдалося домовитися на підставі принципу однакової віддаленості лише про частковий розподіл континентального шельфу в 25-30-мильній зоні від берегів. Основна проблема – «розмірний розподіл» цього шельфу в центрі Північного моря вирішена не була [5, с. 87].

Другим прикладом проблеми делімітації континентального шельфу є спір між Румунією та Україною про делімітацію континентального шельфу навколо острова Зміїного. Основними аргументами Румунії було, що острів Зміїний – це не острів, а скеля, так як там відсутні ресурси води і життєдіяльність. На підтвердження того, що Зміїний це острів, Україна почала розвивати інфраструктуру і провадити господарську діяльність на о. Зміїний. У результаті, Міжнародний суд ООН вирішив, що Зміїний є островом, але замість 200 миль економічної зони навколо нього, Україна отримала лише 12 миль [6, с. 33].

Проблема делімітації є не єдиною у правовому регулюванні використання континентального шельфу. Ще одним проблематичним питанням можна назвати правові проблеми використання природних багатств континентального шельфу. Під природними багатствами континентального шельфу слід розуміти мінеральні та інші неживі ресурси морського дна і його надр, а також живі організми, які відносяться до «сидячих видів», тобто організми, які в період, коли можливий їх промисел знаходяться у нерухомому стані на морському дні чи під ним, чи не здатні пересуватися не інакше, як перебувати у постійному фізичному контакті із морським дном чи його надрами. Проблема використання природних багатств континентального шельфу полягає у тому, що досить часто дані питання регулюються застарілим законодавством, а то і зовсім відсутній нормативно-правовий акт, який регулює спірні питання у використанні даних ресурсів [7, с. 126].

Вирішення вищезазначених протиріч з приводу делімітації континентального шельфу можна залагодити наступним способом – необхідно встановити та, за можливістю, нормативно зафіксувати лінійно-функціональні залежності:

- між реальною береговою лінією та базовою лінією від якої відміряється територіальне море та континентальний шельф;
- між розташуванням базових ліній та межами релевантного(того, що належить до спірних територій) шельфу;

– між базовою лінією та площею шельфу, на який, принаймні, гіпотетично може претендувати держава в релевантній зоні;

– між площами запитних шельфів та принципом поділу зон їх пересікання (при цьому вже співвідноситимуться між собою лише пропорції площ, для чого існують певні лінійно-функціональні залежності, а не пропорція площ з пропорцією ліній, для чого зазначених залежностей не існує).

Проблема ж використання природних багатств континентального шельфу може вирішитись приведенням законодавства про континентальний шельф у сучасний стан, його удосконалення та прийняття нових спеціалізованих актів, які конкретно і чітко регулюватимуть дані спірні питання.

Отже, можна зробити висновок, що континентальний шельф являє собою багатий і потрібний для ведення господарської діяльності природний ресурс, а тому він підлягає посиленому правовому регулюванню не тільки у національному законодавстві, а й у міжнародному праві.

Література:

1. Шемякін О. Міжнародно-правові основи режиму континентального шельфу України / О. Шемякін, С. Благодельський // Право України. – 2002. – 3. – С. 158–161.

2. Міжнародне право: навч. посібник / за ред. М. В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 336 с.

3. Кулик М. Встановлення критеріїв справедливості правового регулювання делімітації континентального шельфу / М. Кулик // Право України. – 2001. – № 7. – С. 106–108.

4. Федоров П. А.. Юридические и технические аспекты определения внешней границы континентального шельфа / П. А. Федоров // Правоведение. – 1982. – № 4. – С. 91–95.

5. Шем'якін О. Про делімітацію континентального шельфу між Україною та Румунією / О. Шем'якін, Т. Короткий // Право України. – 1998. – № 9. – С. 85–88.

6. Бурова Є. Д. Острів Зміїний в сучасних міжнародних відносинах / Є. Д. Бурова // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : Матеріали наук.-практ. конф. (10 квіт. 2009 р.). – О. : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2009. – С. 33.

7. Шарاپова С. В. Правові проблеми використання природних багатств континентального шельфу України / С. В. Шарاپова // Актуальні

проблеми правознавства: Тези доп. та наук. повідомл. учасників наук. конф. молодих учених та здобувачів: до 200-річчя Національної юридичної академії ім. Я. Мудрого. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2004. – С. 126–128.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого О. В. Тарасов

К. В. Грицина¹

РЕФОРМА ПРАВА ВЕТО В РАДІ БЕЗПЕКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

Одною з провідних ідей людства завжди було створення такої організації, яка запобігала б війнам та підтримувала мир у світі. Перша спроба створити таку організацію була здійснена після Першої Світової війни, та нажаль, Ліга Націй не виправдала покладених на неї сподівань і не змогла запобігти розгортанню Другої Світової війни. Для виправлення ситуації було засновано ООН, зусиллями держав учасниць якої було подолано фашизм під час Другої Світової війни та діяльність якої триває і на даний момент.

Миротворча діяльність цієї організації відіграє дуже важливу роль у підтримці загально світового правопорядку та забезпечення стабільності в світі. Організація роботи ООН є багатовекторним механізмом, оскільки допомагає та дає змогу розв'язати проблемні питання, які самотійно вирішити держава не спроможна [1]. Прикладом її роботи може слугувати міжнародне співробітництво з приводу відстоювання принципів міжнародного права, які у свою чергу допомогли в 1990 році Кувейту уникнути тривалої окупації з боку Іраку.

Слід зазначити, що цілі і принципи ООН досі носять у собі значний потенціал і на їх основі буде ще прийнято багато важливих рішень та прецедентів. Погоджуючись з думкою світової спільноти, щоб ефективно протистояти сучасним викликам і загрозам, які стоять перед світовою спільнотою необхідно реформувати механізм прийняття основних рішень за для забезпечення безпеки, стабільності та миру у світі.

¹ Студентка 5 курсу господарсько-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого